

A „Szivárvány Gyerekház” a környezeti kultúráért

Idestova 12 éve működik intézményünkön belül a „Madarász-suli”, amelyet a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület is támogat. A Madarász-suliban a gyerekek természetvédelmi nevelése mellett az óvodapedagógusok továbbképzését is vállaljuk, így reményeink szerint már a 3–6 éves gyerekek nevelése során is nagyobb hangsúlyt kap a természetismeret és természetvédelem.

Az évközi elméleti foglalkozásokat és terepgyakorlatokat nyári táborozással zárjuk a Kiskunsági Nemzeti Park területén.

A foglalkoztatásokat az iskolaévhez igazodva, heti egy alkalommal tartjuk. Egy másfélórás tantermi foglalkozást egy terepfoglalkozás követ. Ez utóbbira hétvégén kerül sor, általában délelőtt, esetenként egész nap.

A tantermi órákon a „dialógus jellegű előadás” módszerét alkalmazzuk, hagyjuk a gyerekeket mesélni, és a közben felmerülő kérdésekre is közösen próbálunk válaszolni. Minden alkalommal tartunk diavetítést, ahol a gyerekek a saját felvételeiket is bemutatják.

A madarakat mindig életközösségbe illesztve ismertetjük, hiszen csak így érthető meg az a rendszer, amelynek megóvása a madarak védelme szempontjából nélkülözhetetlen. Az ismertetések kapcsán a legfontosabb növényeket, gerinces és gerinctelen állatokat is bemutatjuk.

A bonyolult ökológiai összefüggések megértéséhez is nélkülözhetetlen az alapos fajismeret. Ennek könnyebb elsajátításához kidolgoztunk egy módszert. Elkészítettük az egész hazai madárfaunát bemutató munkalap-sorozatot. A munkalapokat a tantermi foglalkozásokon kiosztjuk a gyerekeknek.

A kontúrrajzokat határozókönyv segítségével kiszínezzik, az ismertetést és a madár életmódjának leírását a foglalkozáson tanultak alapján kitöltik. Legfontosabb a „saját megfigyeléseim” címszó, ide a terepfoglalkozásokon, vagy önálló „madarászatokon” észlelteket kell feljegyezniük.

Egyszerre 4-5 munkalapot adunk ki, mindig azokról a fajokról, amelyeket az előző terepfoglalkozáson együtt megfigyeltünk. A munkalapot a gyerekek „örökbe” megkapják, összegyűjtik és a „saját megfigyelések” rovatban folyamatosan jegyzetelnek.

A szerzett ismeretekről kéthavonta, játékos vetélkedők formájában, tesztlapok kitöltésével kaphatunk képet. A bátrabbak önálló kiselőadásokat tarthatnak egy-egy élőhelyről, témáról, vagy fajról.

A nyári szünetben a Madártani Egyesület oktató tanyáján a Kiskunsági Nemzeti Park területén táborozhatnak a gyerekek. Itt június közepétől augusztus közepéig (egyhetes váltásokban, 2 felnőtt vezetésével, 20 gyermek) fogadjuk az érdeklődőket. Ezt a tábort iskolákban is meghirdetjük. Sokan itt kapnak kedvet a Madarász-sulihoz is. A szakmai vezető irányításával a gyerekek 5 fős csoportokban munkanaplót töltenek ki az egy hét alatt. Önálló kutatási területeket kapnak, ahol a munkanapló útmutatása szerint különféle vizsgálatokat, megfigyeléseket végeznek.

A gyerekek több évig járnak a Madarász-suliba, itt nőnek fel. Attól nem kell tartanunk, hogy megunják, hiszen az élővilág bonyolult rendszereinek megismeréséhez egy emberöltő is kevés!

Sajnos napjainkban sok ember már nem fogékony a természet szépségei iránt. Különösen azoknál a városiaknál figyelhető ez meg, akiknek már nem adatik meg egy harmonikus természeti táj látványa, a madárdal, a békakonzert és hasonló élmények. A mai gyerekek többsége városokban nő fel, semmi kapcsolata nincs a természettel. Aki születésétől fogva csak toronyházakat és autókat lát, az csak a toronyházakat és autókat

találja szépnek, és egyszerűen nem veszi észre az erdő, vagy egy kis hegyi falu szépségét.

„...Ennek nem szabadna így lennie! Tenni kellene ez ellen valamit! Csak arra lenne szükség, hogy a gyerekeknek és a fiataloknak megfelelő képet adjunk a harmóniáról, és ezzel biztosan megakadályozhatnánk, hogy vakká váljanak vele szemben, másként nem is történhet. Tréning kérdése, hogy a harmóniát a diszharmóniától meg tudjuk különböztetni. Rettenetes az a gondolat, hogy mind több fiatal nő fel nagyvárosokban. Ezekkel a fiatalokkal szemben rossz a lelkiismeretem, mert én magam harmonikus környezetben nőttem fel. Hogy lesznek belőlük olyan felelősségteljes és főleg belátó felnőttek, akik egyszer majd politikusként vagy a gazdaság szervezőjeként irányítják a Föld mint biológiai egység sorsát, ha sohasem tanulták meg, mit jelent a természet szépsége és harmóniája?” (Konrad Lorenz)

Minket, akik már több mint tíz éve próbáljuk megismertetni az élővilág csodáival a városi gyerekeket, ez a cél vezérel: „Tenni kell valamit”.

A madarász-suli állandó programja:

Évek óta a „Természet csodálatos világa” címmel, vetítéssel, vetélkedőkkel egybekötött előadássorozatot rendezünk a gyerekeknek. Az előadók általában neves utazók, biológusok, botanikusok. A csodálatos diaképek, videófelvevételek felkeltik a gyerekek érdeklődését a természet iránt és fejlesztik érzéküket is.

Október:

1. foglalkozás: Egy kis madáranatómia.
(munkalap: a madár testtájai)
1. terepfoglalkozás: A parkban és a város szélén.
(munkalap: balkáni gerle, verebek, fekete rigó)
2. foglalkozás: A madarak érzékszervei, mozgásformái. Diavetítés.
2. terepfoglalkozás: Falu végén, kertek alján.
(munkalap: süvöltő, kenderike, csíz, erdei szürkebegy, ökörszem, karvaly)

November:

3. foglalkozás: A madarak szaporodásáról. Diavetítés.
3. terepfoglalkozás: A madáretetőnél.
(munkalap: cinegék, csúszka, erdei pinty, fenyőpinty, zöldike, meggyvágó)
4. foglalkozás: A madarak táplálkozásáról. Diavetítés.
4. terepfoglalkozás: A folyó partján.
(munkalap: búvárok, bukók, kerce-, kontyos-, barátréce, tőkés réce, hattyúk)

December:

5. foglalkozás: A madarak osztályozásáról. Diavetítés.
5. terepfoglalkozás: Séta a Margitszigeten.
(munkalapok: szürkevarjú, vetési varjú, szarka)
6. foglalkozás: A madárvonulásról. Diavetítés.
6. terepfoglalkozás: Az ócsai gyűrűzőtábor.
(munkalapok: függőcinke, barkós cinke, őszapó)

Január:

7. foglalkozás: A madártani munkamódszerről. Diavetítés.
7. terepfoglalkozás: A tölgyerdőben.
(munkalapok: fakúszók, harkályok, csonttollú)
8. foglalkozás: A technikai segédeszközök.
(távcsövek, fényképezőgépek, fogóeszközök).
8. terepfoglalkozás: Dombok hátán, völgyek alján.
(munkalap: egerészölyv, gatyásölyv, kis sólyom, héja)

Február:

9. foglalkozás: Az ökológiáról. Diavetítés.

9. terepfoglalkozás: A hegyi patakánál.
(munkalap: vízirigó, örvösgalamb)

10. foglalkozás: A madárvédelemről. Diavetítés.

10. terepfoglalkozás: A nádas szélén, patak partján.
(munkalapok: bibic, seregély, fenyőrigó, héja)

Március:

11. foglalkozás: A madármentésről. Diavetítés.

11. terepfoglalkozás: Szársomlyó.
(munkalapok: cigánycsuk, barázdabillegető, erdei, mezei, és búbospacsirta)

12. foglalkozás: A madártani munka etikájáról.

12. terepfoglalkozás: A szikes tavaknál.
(munkalapok: piros lábú cankó, pajzsoscankó, sárgabillegető, rozsdás csuk)

Április:

13. foglalkozás: Híres természettudósokról. Felolvasás.

13. terepfoglalkozás: A halastavaknál.
(munkalap: récék, halászsas, gémelek, kócsagok)

14. foglalkozás: A mesterséges madártelepítésről. Diavetítés.

14. terepfoglalkozás: Mezőgazdasági területek, fasorok.
(munkalapok: fácán, fogoly, kenderike, csicsörke)

Május:

15. foglalkozás: Újra az ökológiáról. Vetélkedő.

15. terepfoglalkozás: Ártéri erdők.
(munkalap: csilp-csalp füzike, nagy fülemüle, berki tücsökmadár)

16. foglalkozás: Az etológiáról. Diavetítés.

17. terepfoglalkozás: Erdő szélén, irtásokon
(munkalap: poszáták, erdei pinty, citromsármány, vörösbegy)

Június:

18. foglalkozás: Mit tanultunk az idén? (Játékos vetélkedő)

Néhány téma a programból: Anatólia sziklacsodái; Mongólia érintetlen tájain; Vadlesen – Lencsevégen az erdő állatai; Madarak a téli etetőn; Az erdő – erdő védelme – feladataink; A barlangok titkai; Természetvédelem Svédországban; Skandináviai barangolások.

Harmadik éve szervezzük az óvónők és általános iskolai pedagógusok továbbképzését: *Környezetvédelem – természetismeret, természetszeretet – természetgyógyászat* címmel.

A továbbképzés 10 előadásból illetve terepgyakorlatból (Kiskunsági Nemzeti Park megtekintése) áll. Az előadók ismert szaktekintélyek.

A továbbképzés 1993/94. évi programja:

- Környezeti nevelésről – módszerek a gyakorlatban;
- Az ember helye és szerepe a természetben. A környezeti kultúra alapjai;
- Látogatás a Természetbúvár teremben. „Érintsd meg a mammut fogát!”;
- Környezetvédelmi terepmunka az általános iskolában. Vizsgálatok végzése;
- Természetgyógyászati diagnosztika; A test és lélek harmóniája;
- Ételed az életed;
- Mozgás az élet. Önmasszázzsal való megújulás művészete;
- A természetvédelem története. Nemzeti parkjaink;
- A Kiskunsági Nemzeti Park megtekintése. Fülöpháza; Tanulmányi kirándulás.

A továbbképzéshez kapcsolódik egy új kezdeményezésünk: a „Klub az egészségünkért”. Itt alkalma nyílik a résztvevőnek (szülők, pedagógusok, fiatalok) olyan beszélgetésekre, ahol dr. *Török Szilveszter* természetgyógyász és dr. *Tihanyi István* gyermekgyógyász és természetgyógyász segítségével megismerhetik az egészséges életmód titkait.

Néhány téma a programból: Iriszdiagnosztika a gyermekeknél; A gyermek vegetatív idegrendszeri problémái; tünetei, felismerése a betegségek megelőzésében; Egészségkárosító földszugárzások.

Intézményünk új kezdeményezése egy óvodások és kisiskolások részére készült egészségmegőrző program kipróbálása a második kerület (önként jelentkező) óvodáiban.

A „Szív-egészségügyi Oktatási Program”-ot az Amerikai Szív Egyesület Texasi Szervezete fejlesztette ki és az Amerikai Szív Egyesület Nemzeti Központjával közösen értékelte. A „Szív Kincsesláda” segít a kisgyerekeknek abban, hogy ismereteket szerezzenek és felismerjék annak fontosságát, hogy a szívükkel törődni kell; továbbá, hogy étrendjükkel, mozgásukkal, pihenésükkel kapcsolatban szívegészségügyi szokások alakuljanak ki bennük.

További feladatunk a programmal kapcsolatban az óvónők felkészítése, tárgyi és módszertani ismeretek átadása, azok közös adaptálása a hazai viszonyoknak megfelelően.

A csoportokban figyelemmel kísérjük az eseményeket, hangszalagon illetve videókazettán rögzítjük azokat. Az értékelés illetve összegzés orvosszakértők bevonásával történik.

Abból a célból, hogy az urbanizált körülmények között élő fiatalok figyelmét a kis kiterjedésű zöld területek jelentőségére irányítsuk, pályázatot írtunk ki „Budapest fás utcái és terei” címmel. A pályázat Budapest 10–14. és 14–18. éves korú ifjúságát célozza meg.

Régi hagyomány a Szivárvány Gyerekház hétvégi túraprogramja, melyet továbbra is folyamatosan szervezünk. Az elmúlt évben december 4-én Mikulás-túrával színesítettük ezt Makkosmárián (kb. 150 fő).

Kiemelkedő esemény a „Madarak–fák–virágok napja”, melyet az Erdei Művelődés Házával (Visegrád, Pilisi Állami Parkerdőgazdaság, Mogyoróhegy) közösen szervezünk 1994. május 4-én (120 fő).

Végül a környezeti nevelés témakörébe tartoznak a Gyerekház alaptevékenységének olyan szakköri foglalkozásai, ahol a gyerekek természetes anyagokkal (nád, gyékény, fűzfavessző, gyapjú, bőr) dolgozhatnak.

Őrizve a hagyományokat, továbbra is működik népitánc csoportunk, s az idén új programként táncjátékot is szervezünk.

Jelenleg gyermek-jóga beindítását tervezzük, mellyel elsősorban a légzési zavarokkal küszködő gyerekeken szeretnénk segíteni. Fenti foglalkozásainkat képzett nép- és iparművészek vezetik, s éppen ezért az ő szaktudásukat igénybe véve már több éve vállaljuk a kerület napközis csoportvezetőinek (80-90 fő) évi egy alkalommal történő szakmai továbbképzését.

A fentiekén kívül igyekszünk helyet adni minden olyan tevékenységnek, mely az ember belső egyensúlyát és az élő és élettelen környezetével való harmonikus együttélést, valamint az egészséges életmód kialakítását tűzi zászlajára (pl. Gyerek-agykontroll).

1992 decemberében jelent meg lapunk a *Szivárvány Diákmagazin* első száma, mely ma már – örömünkre – jelentős olvasótáborral rendelkezik.

Néhány természetvédelemmel kapcsolatos kiadványunk – *Nádai Magda: Alma a tudás fájáról*, vagy *Fővárosunk tüdeje* – már megjelent és továbbiak megjelenését is támogatjuk. Kb. 1994 júniusában kerül a gyerekek kezébe a fenti szerzőtől *Földanyai gondok* című kiadványunk, amely az előzőekhez hasonlóan nagy segítséget nyújt pedagógusoknak, gyerekeknek, szülőknek egyaránt a természet- és környezetvédelem megértésében és gyakorlásában.

Reméljük, programjaink hatékonyságát növelik írásos anyagaink. Ezenkívül még rendszeresen készülnek feladatlapok a Madarász-suli, illetve egyéb segédanyagok (sablonok, minták) a kézműves foglalkozásokhoz.

1994-ben folytatjuk a 93/94-es tanévre meghirdetett programokat, s emellett még ebben a tanévben kiadjuk *Viktor András: Kísérletek kisiskolásoknak* című praktikus gyűjteményét is.

ROGNA EMÍLIA – GROSS ZOLTÁNNÉ – ZSOLDOS ÁRPÁD

Már az óvodásokkal és a kisiskolásokkal is járjunk múzeumba?!

Immáron egy generációja nőtt fel azon óvónőknek, akik egyazon könyvből (Babodi, 1993) tanulták az óvodai környezeti nevelés módszertanát. A Nemzeti Tankönyvkiadó 1993-ban a tizenhatodik változatlan utánnyomást jelentette meg, a jegyzet megírását 1972-ben, azaz 22 éve rendelték el. Ezen írásnak nem célja a mű kritikája, de néhány esetben vitatkozni fogunk vele. És feltétlenül fel kell hívni a figyelmet arra a mondatára, amit most már illene árnyaltabbá tenni. Így hangzik: „Észre kell vétni az ember természetet átalakító munkáját, az emberi munka nagyszerű eredményeit.”

Ma ezt a mondatot azzal a kiegészítéssel írnánk, hogy „árnyoldalaival egyetemben”. Ebben a jegyzetben múzeum, múzeumok egyáltalán nem szerepelnek, mint a nevelés lehetséges színterei. Mindenekelőtt arról szólunk tehát, érdemes-e óvodásokkal, kisiskolásokkal múzeumba járni, majd megpróbálunk bemutatni néhány olyan területet, ahol a múzeumoknak szerepe lehet a környezeti nevelésükben és végül beszámolunk saját tapasztalatainkról is.

A jegyzet melegen ajánlja az óvodán kívüli foglalkozásokat s mi ezt természetesen elfogadjuk. A gyerekek környezete minden, amivel kapcsolatba kerülnek, akár tudatosan bennük, akár nem. A környezetből egyszerre sok hatás éri őket, és minden pillanatban egyszerre sok mindenre kell reagálniuk. Ily módon az élet, – s vele együtt a múzeum – nem felel meg annak a követelménynek, hogy „a szemléltető eszköz szoros kapcsolatban legyen a feldolgozandó ismeretanyaggal...”. Ráadásul amikor a múzeum mellett érvelünk, azt a környezeti nevelés szempontjából hasznosabbnak érezzük, mint a jegyzetben ajánlott iskolát, postát, tanácsházát. Sokfajta múzeum mutat be olyan tárgyakat, kiállításokat, amelyek megfelelnek „a tudatosság és aktivitás elve” alatt írottaknak: „Az kelti fel